

ANALYSE Voedselcrisis niet alleen door oorlog

Na het virus en de oorlog komt nu de honger

Tarwe is basisvoedsel voor 30 procent van de mensheid, maar is voor miljoenen onbetaalbaar geworden. Wat veroorzaakt de voedselcrisis?

Amsterdam ■ Welvarende Nederlanders zullen vaker kiezen voor brood van de Lidl in plaats van de bakker. In Kameroen vervangen bakkers de geïmporteerde tarwebloem door lokaal cassave- of maïsmeel. En in Afghanistan dreigt voor miljoenen mensen de honger uitzichtloos te worden.

Sinds het begin van de oorlog in Oekraïne is de prijs van tarwe op de wereldmarkt zo'n 50 procent gestegen. De gevolgen zijn in grote delen van de wereld voelbaar. Tarwe is immers basisvoedsel voor zo'n 30 procent van de mensheid. Alleen rijst is in dit opzicht nog belangrijker.

Acute nood

De Verenigde Naties vrezen dat deze verstoring miljoenen armen in acute nood zal brengen. Vorig jaar verkeerden ruim 190 miljoen inwoners van onder andere Congo, Zuid-Soedan, Afghanistan en Nigeria in een situatie van voedselcrisis of erger: een acute noodsituatie of een hongersnood, de term die is gereserveerd voor situaties waarbij een deel van de bevolking sterft als direct gevolg van ondervoeding.

De situatie in 2021 was een 'alarmerende verslechtering' ten opzichte van het jaar ervoor, aldus het vorige week verschenen 'Global Report on Food Crises', dat is opge-

steld door de VN met andere internationale organisaties. De verwachting is dat dit jaar erger wordt. „De wereldwijde honger heeft een nieuw hoogtepunt bereikt”, verklaarde VN-baas Antonio Guterres vorige week.

Tarwe is – hoewel zeker niet het enige product dat voor velen onbetaalbaar is geworden – een van de hoofdbestanddelen van deze voedselcrisis. Drie fenomenen bepalen het tekort aan betaalbare tarwe: de oorlog, het weer en de pandemie.

De wereld „stevent af op de grootste voedselcrisis van onze tijd”, verklaarde de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Antony Blinken vorige week in de VN-Veiligheidsraad. Als directe aanleiding wees hij op de Russische zeeblokkades van de havens van Odessa, Mariopol en Cherson, waar normaal gesproken 90 procent van de Oekraïense tarwe geëxporteerd wordt. De Russische president Vladimir Poetin 'gebruikt voedsel als wapen', aldus de minister, 'om de wil van de Oekraïense bevolking te breken'. Zijn Duitse collega Annalena Baerbock sprak zelfs van een 'graanoorlog'.

Afhankelijk

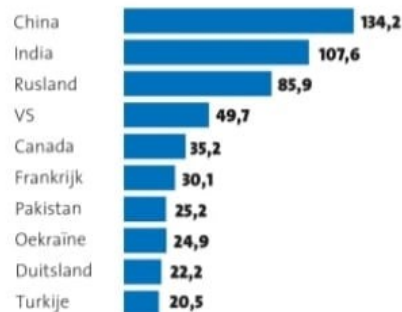
Oekraïne was in 2020 (het laatste jaar waarover VN-landbouworganisatie FAO complete data heeft) het op vier na grootste exportland voor tarwe. Sommige landen zijn in hoge mate afhankelijk van Oekraïne: zo kopen Djibouti en Somalië er de helft van hun tarwe, Libanon zelfs 60 procent. Zij zullen alternatieve leveranciers moeten zoeken. Want zelfs als Rusland morgen zijn oorlogsschepen terugtrekt, zal er tijd nodig zijn om de mijnen die in de Zwarte Zee zijn geplaatst onschadelijk te maken.

Buurlanden bieden Oekraïne hulp aan om het graan – behalve tarwe ook maïs, rogge en gerst – over land te exporteren, bijvoorbeeld door versoepelde grenscontroles, maar ook daar zijn obstakels. Zo is transport per trein naar Polen moeilijk omdat het Oekraïense spoor breder is dan het Europese, waardoor het graan aan de grens moet worden overgeladen. Ook vrachtwagens zijn hoogstens een gedeeltelijke oplossing.

De oorlog treft de landbouw nog op tal van andere manieren. Zo zijn silo's verwoest, konden boeren

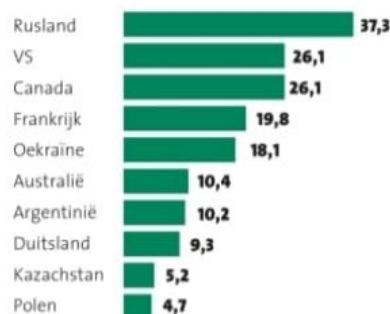
Productie

De 10 grootste tarweproducerende landen in 2020, in miljoenen ton

Export

De 10 grootste tarwe-exporterende landen in 2020, in miljoenen ton

door de strijd minder zomertarwe zaaien en hebben velen van hen moeten vluchten of zich bij het leger aangesloten. Nabij de frontlijnen doen boeren in kogelwerende vesten hun werk. In bezette gebieden worden belangrijke werktuigen gestolen. Zo meldde CNN dat geplunderde combines en tractoren van een John Deere-dealer uit Melitopol via de ingebouwde GPS-trackers getraceerd konden worden in Tsjetsjenië.

De hoge marktprijs kan het voor boeren in andere landen aantrekkelijk maken om komend najaar meer wintertarwe te zaaien, maar die afweging is van meer factoren afhankelijk. Zo speelt de prijs van kunstmest een rol, die ook hard is gestegen door de oorlog. Minder kunstmest leidt tot kleinere graankorrels en dus een lagere opbrengst. Sommige boeren in de Verenigde Staten kiezen daarom voor bijvoorbeeld soja, dat minder bemesting nodig heeft.

Het is nog onduidelijk in hoeverre Rusland – als nummer één tarwe-exporteur – lijdt onder de oorlog of er juist van profiteert. VN-ambassadeur Vassili Nebenzia portretteerde zijn land in de Veiligheidsraad als slachtoffer: door de westerse sancties worden Russische schepen uit buitenlandse havens geweerd en zijn ze moeilijk te verzekeren. Ook zijn betalingen via Russische banken die uit het internationale betalingssysteem Swift zijn gezet onmogelijk geworden.

Tegelijkertijd meldt de Amerikaanse krant The Wall Street Journal dat grote grondstoffenmultina-

tionals als Cargill en Glencore nog altijd tarwe, maïs, gerst en lijnzaad het land uit weten te krijgen. Hoe wilden ze niet zeggen. Egypte, dat sterk afhankelijk is van import uit zowel Oekraïne als Rusland, heeft in maart bijna zes keer zoveel Russische tarwe besteld als een jaar eerder.

Niet alleen Oekraïne en Rusland, maar ook enkele andere van de grootste tarweproducerende landen ondervinden momenteel problemen. De minister van Landbouw in China, de grootste tarweproducent ter wereld, waarschuwt in maart dat de wintertarwe-oogst deze zomer 'de slechtste uit de geschiedenis' kan worden. De oorzaak is uitzonderlijk zware regenval in het najaar, waardoor het zaai vertraging opliep.

Overdreven

Internationale experts vermoeden op basis van satellietbeelden dat de minister heeft overdreven, mogelijk om lokale autoriteiten scherp te houden, maar gaan ook uit van een tegenvallende oogst. De lockdowns in China hebben onder andere de binnenlandse distributie van kunstmest vertraagd. Hoewel de Chinese tarwe vooral voor eigen gebruik is, zal de wereldhandel het zeker merken als China minder produceert: dan zal het land immers meer moeten importeren voor zijn enorme bevolking.

Half april zei de Indiase premier Narendra Modi nog dat zijn land 'vanaf morgen' voedselhuil kan sturen aan landen die door de oorlog in nood zijn. „Voor ons volk

„ De wereldwijde honger heeft een nieuw hoogtepunt bereikt

Leden van het mijnopruimingsteam aan het werk.